

DEL 3

NATIONELLA MINORITETER OCH RÄTT TILL DELAKTIGHET

Närvaro och uppmärksamhet för att utveckla och skapa nytt lärande

Vi vet idag, baserat på studie efter studie, att vårt fysiska, emotionella och psykologiska tillstånd påverkar vår uppfattning och förståelse av omvärlden, vår förmåga att tänka om, lära och minnas. Med andra ord om du upplever starka känslor eller om dina grundläggande behov inte är tillfredsställda så kommer du att uppfatta t.ex avstånd, färger, rösttoner, betydelse av ord, kroppsspråk på andra sätt än om du är sömnig, nedstämd och fundersam.

Genom att regelbundet scanna av oss själva har vi större chans att kunna uppmärksamma och tillgodose våra behov och vara mer närvarande i våra professionella roller, lära nytt och våga prova nya sätt att arbeta för att kunna uppfylla vårt uppdrag.

Dina basala behov	Rörelse	Orientering	Beröring	Andetag
Behöver du äta, sova, dricka, kissa, bajsas, rapa, skratta, gråta, vara arg, fryser du, är du varm...? Hinner du, gör något åt saken. Hinner du inte, ha information med dig in i det du ska göra härnäst. Uppmärksamma om känslan av brådska grundas i en pågående arbetsuppgift eller om det är en spegling av något som händer i kroppen.	Rörelse är oftast vårt första “språk”. Ett effektivt sätt att använda rörelse för ökad närvaro kan vara att fokusera på lederna där vi har extra många “proprioceptoriska” celler som hjälper din kropp att förstå och känna sig själv i tid och rum. Testa att medvetet rulla handlederna eller sträck och runda ryggraden. Hur är upplevelsen av din kropp, stunden och situationen innan och efter?	Ge din reptilhjärna en känsla av att du har kontroll på läget så att mer av dig kan vara närvarande. Låt din nacke och huvud röra sig så att din blick kan i en någorlunda långsam takt vandra genom din omvärld och du sätter ord på det du ser. Hur är upplevelsen av din kropp, stunden och situationen innan och efter?	Ett annat sätt att öka närvaro är genom beröring. Testa att medvetet klämma på dina armar och lår, klappa på ditt ansikte, kanske till och med ge eller få en kram. Hur är upplevelsen av din kropp, stunden och situationen innan och efter?	Vi vet att stress påverkar vårt andetag. Vi vet också att medvetet andetag kan vara en väg till mer närvaro. Andas in genom näsan, håll andetaget i ca 2 sekunder, fyll på med lite luft, håll andan igen i ca 2 sek och andas ut långsamt genom munnen. Hur är upplevelsen av din kropp, stunden och situationen innan och efter?

Lagen om nationella minoriteter

Minoritetslagstiftningen (2009:724 Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk)

Minoritetslagstiftningen (2009:724 Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk) vilar på två internationella konventioner, Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). Annan lagstiftning som har bäring på de nationella minoriteterna är t.ex. Skollagen, språklagen, socialtjänstlagen, diskrimineringslagen och bibliotekslagen.

Nationella minoriteters rätt till inflytande och delaktighet samt förvaltningsmyndigheternas skyldigheter regleras i minoritetslagen. Regleringen om inflytande ändrades i samband med en revidering av lagstiftningen år 2019, bland annat för att förtydliga innebörden av "samråd".

5§ Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.

I proposition 2017/18:199 En stärkt minoritetspolitik förklaras att delaktighet och inflytande kan uppnås på olika sätt, och att samråd kan ha olika former, men det är avgörande att de nationella minoriteterna ges möjlighet till reellt inflytande och delaktighet

Minoritetspolitiken

Minoritetspolitiken är ett eget politikområde i Sverige och ligger under kulturdepartementets ansvarsområde. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har ansvar för att tillsammans med Sametinget samordna och följa upp genomförandet av minoritetspolitiken.

Samtliga politiska partier står bakom minoritetspolitiken och vill på olika sätt verka för att uppfylla nationella minoriteters mänskliga rättigheter.

Det ska framhållas att minoritetslagen är en rättighetslagstiftning, vilket innebär att en offentlig aktör som Region Sörmland ska förverkliga rättigheter och inte enbart tillgodose behov, intressen och önskemål från de som berörs.

Målet för minoritetspolitiken i Sverige är att ge skydd för de nationella minoriteterna judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar; att stärka deras möjlighet till inflytande; och att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Det övergripande målet bröts år 2010 ner i följande tre delområden som kommuner och regioner fortfarande har ett ansvar för att arbeta med och uppfylla:

- ✓ Motverka diskriminering och utsatthet
- ✓ Stärka inflytande och delaktighet
- ✓ Vitalisera språk och kulturell identitet

ÖVNING BERÖRING

Ett annat sätt att öka närvaron, inte minst under de dagarna då tunnelseendet börjat inte bara etableras utan rent av fastna, är genom beröring. Testa att medvetet klämma på dina armar och lår, klappa på ditt ansikte, kanske till och med ge eller få en kram. Hur är upplevelsen av din kropp, stunden och situationen innan och efter?

REFLEKTIONSFRÅGOR

*På vilket sätt arbetar ni i er verksamhet för att uppfylla nationella minoriteters rättigheter enligt lagen om nationella minoriteter?
På vilket sätt efterfrågar och följer politiker upp arbetet med att stärka inflytande och delaktighet för nationella minoriteter?*

Samrådsförfaranden

I Sverige finns ingen gemensam och beslutad definition av samråd. Det finns dock vägledande texter, till exempel Europeiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen som tagits fram av det europeiska civilsamhället tillsammans med Europarådet.

Kommuner, regioner och statliga myndigheter är skyldiga att så långt det är möjligt samråda med de nationella minoriteterna i frågor som berör dem.

Samråden ska ske genom en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna. Att samråden ska vara strukturerade innebär att det ska finnas en planering för samråden och att de ska hållas systematiskt och regelbundet. Verksamheterna ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar. Det kan handla om att se över vilka tider man lägger samråden på, vilka frågor man diskuterar, hur man bjuder in till samråd och var man genomför samråden.

Att samråden ska ske genom en dialog innebär att verksamheterna är skyldiga att skapa former för samråd som gynnar ett ömsesidigt, jämbördigt och förtroendefullt meningsutbyte. Samråd ska vara givande både för de som deltar och för den som anordnar samrådet. Det är ett sätt för målgruppen att bli delaktiga i beslutsprocessen och få göra sina röster hörda. Samråd är också ett sätt för olika verksamheter att samla in målgruppens synpunkter och perspektiv för att fatta bättre beslut och bedriva en bättre verksamhet.

Var observant på följande hinder i genomförande av samråd:

- ☐ det saknas kunskap om nationella minoriteter
- ☐ avsaknad av riktiga samråd (oftast är det bara information som överförs), nationella minoriteter kommer in i processen när beslut redan har tagits, inga beslutfattare på plats vilket förhalar och försvårar inflytande,
- ☐ brist på kontinuitet och resurser
- ☐ bristande organisering och att tiden används för att prata om fel saker, dvs inte alls det som minoriteter vill samråda om
- ☐ svårt att få gehör som nationell minoritet
- ☐ ständigt en kamp om vems frågor som blir lyfta och prioriterade.

Vad vill nationella minoriteter samråda om?

De fem nationella minoriteterna skiljer sig på flera sätt, framförallt när det gäller vilka frågor som är viktiga för gruppen och som de vill ha inflytande över.

I den judiska gruppen efterfrågas samråd om religionsfrihet, koscherhet, innebörden av icke-konfessionell skola och brit mila (manlig omskärelse). De samiska gruppen tar upp markfrågor som något som är viktigt för dem. Sverigefinnarna beskriver rätt till språk och kultur, språkstöd i förskolan, modersmålsundervisning i skolan, äldreomsorg, sjukvård samt revitalisering av det finska språket i Sverige som sina viktigaste frågor. I den tornedalska gruppen är frågor som utbildning, språkvitalisering, kultur och finansiering av föreningar speciellt viktiga. Den romska gruppen vill samråda om hur antiziganism ska motverkas och bekämpas, och hur unga romer ska stärkas för att kunna utkräva sina rättigheter samt hur romer kan främja sin kultur och sitt språk.

En av de aspekter som sällan diskuteras i relation till delaktighet och inflytande är att nationella minoriteter fortfarande lever med förtryck, diskriminering och i utanförskap. Rädsla för att bli utsatt gör att vissa individer undviker att delta eller inte öppet identifierar sig som tillhörande en minoritetsgrupp.

För att kunna skapa delaktighet och ge reellt inflytande är det viktigt för alla verksamheter att kontinuerligt arbeta med att bygga tillit och känslan av tillhörighet samt motverka rasism, diskriminering, förtryck och marginalisering.

Det är avgörande att arbeta långsiktigt och bygga strukturer som är hållbara över tid. Detta inkluderar att skapa rutiner för hur delaktighet ska genomföras och säkerställas inom organisationen. Löpande dialog och återkoppling skapar en känsla av kontinuitet och trovärdighet. Tydliga mål för vad delaktighet och inflytande ska uppnå hjälper till att skapa riktning i arbetet. Metoderna för samråd och delaktighet behöver anpassas till lokala och gruppsspecifika behov, snarare än att följa en "universell" modell.

ÖVNING - orientering

Ge din reptilhjärna en känsla av att du har kontroll över läget så att mer av dig kan vara närvarande. Låt din nacke och ditt huvud röra sig så att din blick i en någorlunda långsam takt kan vandra genom din omvärld och du sätter ord på det du ser. Hur är upplevelsen av din kropp, stunden och situationen innan och efter?

REFLEKTIONSFRÅGOR

På vilket sätt arbetar ni idag med att samråda med nationella minoriteter?

Hur kan ni i större utsträckning utgå ifrån det som minoriteterna vill samråda om?

An illustration of four people in a meeting. On the left, a person with short grey hair and a light blue shirt stands and points at a document. Next to them, a person with long brown hair and a blue and white striped shirt sits at a table, resting their head on their hand. On the right, a person with short grey hair and a light blue shirt sits and holds a pen. Next to them, a person with curly brown hair and a light blue shirt sits with their arms crossed. They are all gathered around a table with various documents and a map. The map shows a green area, a red building, and a road with arrows. There are also some small green trees and a red dashed line on the map. The background is a light grey with some white geometric shapes.

VAD KAN/BÖR/SKA
MINORIETER HA
INFLYTANDE ÖVER?

Hälsa och sjukvård

(nedanstående är exempel ni kan använda som inspiration)

- ✓ Utformning av patientinformation på minoritetsspråk.
- ✓ Tillgång till tolk och språkligt stöd i vården.
- ✓ Vårdprogram och riktlinjer som rör grupper som riskerar diskriminering eller sämre hälsa.
- ✓ Särskilda satsningar på psykisk hälsa för barn och unga som tillhör nationell minoritet
- ✓ Förebyggande folkhälsoarbete (t.ex. vaccination, hälsokampanjer) anpassat till minoriteters behov.
- ✓ Nationella minoriteters rätt att uttrycka kulturella/religiösa behov i vården.

Kultur och bidrag

(nedanstående är exempel ni kan använda som inspiration)

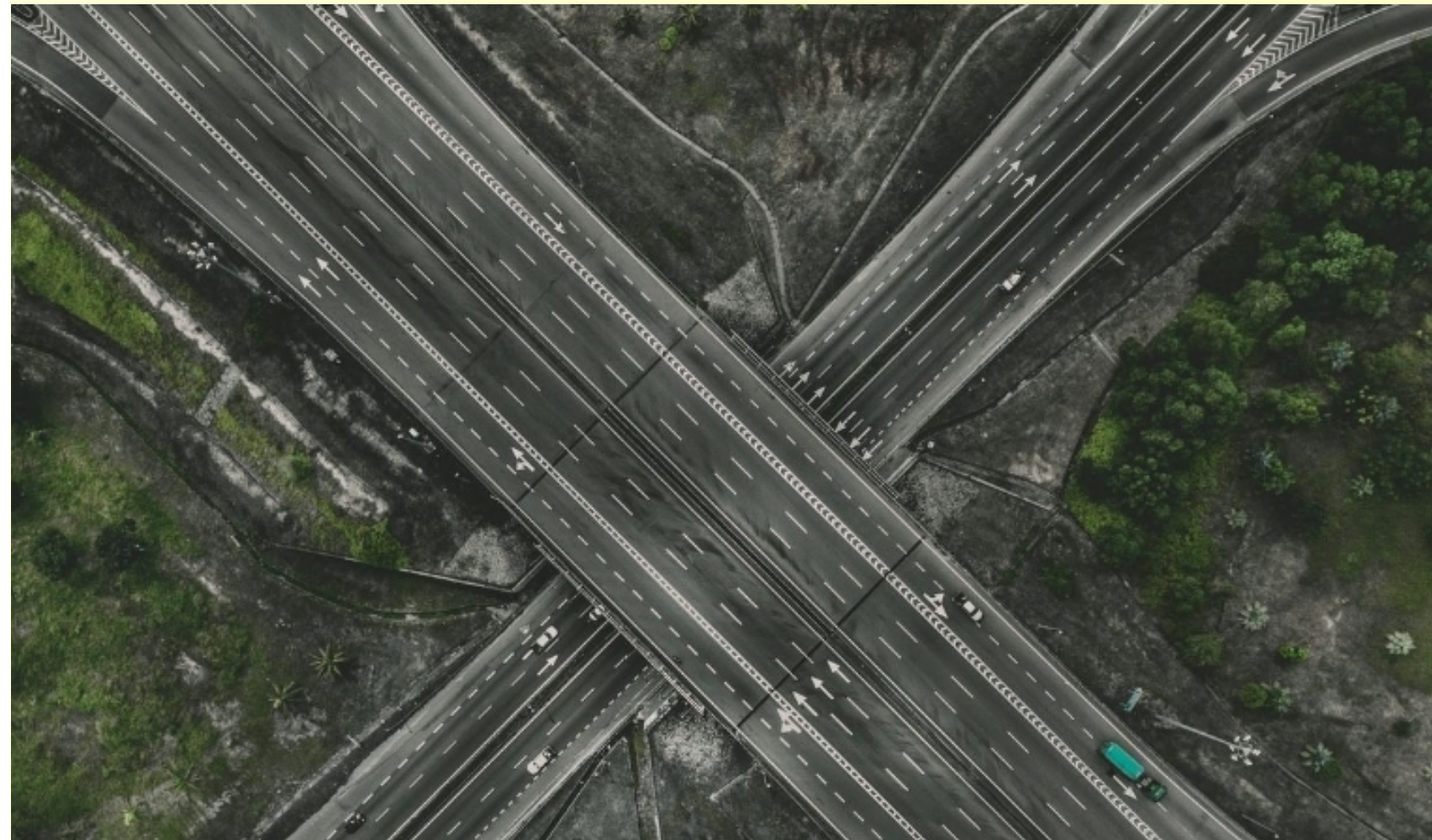
- ✓ Fördelning av kulturstöd och projektbidrag till nationella minoriteter
- ✓ Programutformning i kulturinstitutioner (teater, museum, bibliotek).
- ✓ Utveckling av regionala kulturplaner.
- ✓ Satsningar på barn- och ungdomskultur.
- ✓ Bibliotekens arbete med minoritetsspråk (utbud, aktiviteter).
- ✓ Bevarande och synliggörande av immateriellt kulturarv (musik, berättelser, traditioner).

Kollektivtrafik och infrastruktur

(nedanstående är exempel ni kan använda som inspiration)

- ✓ Tillgänglighet av information på minoritetsspråk.
- ✓ Utformning av reseinformation, biljettsystem och digitala tjänster.
- ✓ Planering av kollektivtrafikens tillgänglighet till platser som är viktiga för minoriteters kultur och mötesplatser.

Regional utveckling

(nedanstående är exempel ni kan använda som inspiration)

- ✓ Framtagande av regionala utvecklingsstrategier.
- ✓ Näringslivsutveckling som inkluderar minoriteternas företagande och kulturverksamhet.
- ✓ Arbete med besöksnäring som inkluderar minoriteternas kulturarv och språk.
- ✓ Satsningar på kompetensförsörjning och arbetsmarknad där minoriteter behöver inkluderas.
- ✓ Miljö- och naturvårdsfrågor som berör minoriteters traditionella områden (t.ex. samernas renskötselområden).

Regionens ansvar

Det huvudsakliga målet med det rättighetsbaserade arbetet är att verka för jämlikhet i samhället för att alla människor ska få sina grundläggande rättigheter uppfyllda.

Att kontinuerligt synliggöra skillnader mellan olika grupper och att tidigt fånga upp de grupper som saknar skyddsnät och som inte får sina rättigheter uppfyllda är grundläggande i arbetet med jämlikhet. Den globala principen "leave no one behind" är utgångspunkten för att kunna minska ojämlikhet.

Regionens ansvar skiljer sig något från kommunernas, vilket kan inverka på förutsättningarna att arbeta gentemot de nationella minoriteterna. Ansvaret för information, att främja språk och kultur och att etablera strukturerade former för samråd sammanfaller, medan kommunerna i vissa fall har ett uttalat ansvar för att tillgodose rättigheter inom förskola och äldreomsorg. Motsvarande lagreglering finns inte för regionernas specifika ansvarsområden.

Regionens mål och ansvar finns angivet i det styrande dokumentet *Riktlinjer för Region Sörmlands minoritetspolitiska arbete*.

Dokumentnamn
Välfärd och folkhälsa
Sofia Eriksson
Ämne
Processområde: Bedriva hållbar regional utveckling
Beslutat av
Regionstyrelsen den 26 januari 2021, § 17/21

STYRANDE DOKUMENT

Giltig från
2021-01-26
Dokumentnummer
RS-LED20-2627-3

Dokumenttyp
Huvuddokument (styrande dokument)

Riktlinjer för Region Sörmlands minoritetspolitiska arbete

Inledning

I februari år 2000 ratificerade Sverige *Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter* (ramkonventionen) och den *européiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk* (minoritetsspråkskonventionen). De bygger på insikten att det finns ett stort antal minoriteter i Europa som levt i området sedan lång tid och som har eget språk och egen kultur. I konventionerna konstateras bland annat att **vissa minoriteters språk riskerar att gå förlorade och att skydd av nationella minoriteter är nödvändigt för stabilitet, demokratisk säkerhet och fred.**

Sverige har sedan ratificeringen infört ett eget politikområde: *nationella minoritetspolitiken* för att säkerställa arbetet med rättigheter för de nationella minoriteterna. Sedan 2009 finns även en egen lag; lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) som i dagligt tal kallas *minoritetslagen*. Från 2019 har en skärpning av lagen införts som innebär att det **enligt lagen ska finnas mål och riktlinjer för kommuner och regioners arbete utifrån nationella minoritetspolitiken.** Detta syftar till att Sverige bättre ska kunna leva upp till de åtaganden som finns utifrån nationella minoriteters rättigheter.

Syfte med Region Sörmlands riktlinjer

Region Sörmlands riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet anger mål och delmål för det minoritetspolitiska arbetet i regionen.

Syftet med riktlinjerna är att tydliggöra vad Region Sörmland har för skyldigheter för att uppnå målet med den nationella minoritetspolitiken, minoritetslagen och de konventioner Sverige har ratificerat. Ytterst handlar det om att säkra de nationella minoriteternas rättigheter och på så vis ge skydd och stärka deras möjlighet till inflytande, och stödja de historiska minoritetsspråken så de hålls levande. Det är en del av Region Sörmlands arbete med att säkerställa efterlevnad av de mänskliga rättigheterna och gynnar demokrati- och hållbarhetsarbetet i regionen.

Material

Checklista/infografik (utdelad på papper eller projicerad).

Scenariokort (laminerade eller på lappar).

Whiteboard eller digitalt samarbetsverktyg.

Övning reflektera kring regionens ansvar

Steg 1: Introduktion (5 min)

Visa checklistan visuellt (infografiken).

Gå kort igenom punkterna tillsammans.

Steg 2: Gruppdiskussion – ”Vad betyder detta i praktiken?” (15–20 min)

Dela upp deltagarna i mindre grupper.

Ge varje grupp **en eller två punkter från checklistan**.

Låt dem diskutera:

- Vad innebär detta konkret i Region Sörmlands verksamhet?
- Hur kan vi se om ansvaret uppfylls?
- Vilka hinder kan finnas?

Grupperna skriver ner exempel på **konkreta aktiviteter eller åtgärder**.

Steg 3: Scenariokort (20 min)

Dela ut kort med **fiktiva situationer**.

Uppgift: Koppla scenariot till en punkt i checklistan.

Diskutera:

- Vilket ansvar har Region Sörmland här?
- Hur kan det ansvaret tas i praktiken?

Steg 4: Reflektion (10 min)

Samla alla igen.

Varje grupp delar en insikt eller ett exempel.

SCENARIOKORT

Scenario 1: Barn och unga som tillhör nationell minoritet – (verksamhetsområde kultur)

Alex är 15 år och tillhör den sverigefinska minoriteten. Alex älskar musik och dans, men upplever att det finns få kulturaktiviteter på hens modersmål i regionen. När Alex vill delta i en kulturaktivitet på sin hemort erbjuds bara aktiviteter på svenska, och Alex föräldrar tycker det är viktigt att hen får tillgång till sin kultur och sitt språk. Alex känner sig exkluderad och upplever att hens identitet inte får plats i det offentliga kulturutbudet.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan regionen säkerställa att kulturutbudet inkluderar nationella minoriteters språk och kultur?
- På vilket sätt kan barn och unga själva ges inflytande i planeringen av kulturverksamhet?
- Vad händer med Alex känsla av tillit och tillhörighet om inget förändras?

Scenario 2: Personer med funktionsnedsättning som tillhör en nationell minoritet – (verksamhetsområde hälso- och sjukvård)

Mihály är 47 år, rom och har en funktionsnedsättning som gör att han behöver regelbunden kontakt med vården. Han berättar att han ofta känner sig misstänkliggjord och att vårdpersonal inte alltid bemöter honom med respekt. När han söker vård upplever han att hans behov inte tas på allvar och att bristande tillgänglighet i lokalerna försvårar hans möjlighet att delta fullt ut i sin egen vård. Han slutar till slut att söka hjälp i tid.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan vården säkerställa jämlikt bemötande för personer som tillhör både en nationell minoritet och har en funktionsnedsättning?
- Vilka rutiner bör finnas för att synliggöra och undanröja hinder för tillgänglighet?
- Vilka risker uppstår när Mihály inte känner tillit, tillhörighet och får rätt till delaktighet?

Scenario 3: Äldre personer som tillhör en nationell minoritet – (verksamhetsområde kollektivtrafik)

Aina är 78 år och tillhör minoriteten tornedalingar/meänkieli. Hon bor på landsbygden och är beroende av kollektivtrafik för att kunna ta sig till vårdcentralen, träffa vänner och delta i sociala aktiviteter. När regionen ändrar busslinjerna blir det mycket svårare för henne att resa, och hon har ingen möjlighet att lämna synpunkter på beslutet innan förändringen genomförs. Hon känner sig isolerad och förlorar inflytande över sitt vardagsliv.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan äldre personer från nationella minoriteter göras delaktiga i planeringen av kollektivtrafiken?
- Vilka konsekvenser får brist på inflytande för Ainas känsla av tillhörighet och för hennes hälsa?
- Hur kan regionen arbeta för att kollektivtrafiken ska bidra till social delaktighet?

Scenario 4: HBTQI-personer som tillhör en nationell minoritet (verksamhetsområde regional utveckling)

Leo är 29 år, queer och tillhör den samiska minoriteten. Han vill engagera sig i lokalt näringsliv och utvecklingsfrågor, men upplever att de regionala utvecklingsforum som finns inte tar upp frågor som berör HBTQI-personer eller nationella minoriteter. När han deltar i möten känner han att hans erfarenheter inte efterfrågas, och att han behöver välja mellan sin samiska identitet och sin sexuella identitet. Det leder till att han avstår från att engagera sig.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan regional utveckling bli mer inkluderande för både HBTQI-personer och nationella minoriteter?
- Vad riskerar regionen att förlora när personer som Leo inte deltar i regional utveckling?
- Vilka arbetssätt kan stärka delaktigheten och möjligheten till inflytande i regionala utvecklingsforum?

A person wearing a light-colored straw hat and a yellow and white striped sweater is walking away from the camera through a field of tall, dry grass. The scene is captured in a warm, golden light, suggesting late afternoon or early morning. A large, semi-transparent green circle with a white border is overlaid on the right side of the image, containing the text.

CHECKLISTA SAMRÅD

Vägledning för att arbeta med samråd

Det finns ett antal olika checklistor för att arbeta med samråd som Länsstyrelsen i Stockholm har utvecklat.

Denna vägledning ska vara ett stöd för dig i arbetet med att utveckla samråd och är framtagen efter uppföljning av nationella minoriteters upplevelse av delaktighet och inflytande.

Fokusera på att bygga tillit och känslan av tillhörighet

FOKUSERA PÅ ATT BYGGA TILLIT

Hur tar ni ert ansvar på bästa sätt?

Kunskap bland tjänstepersoner om diskriminering, utsatthet, marginalisering, osynliggörande som nationella minoriteter lever med dagligen. (bygg in i ordinarie kompetensutveckling och tänk långsiktigt)

Kunskap om vilka rättigheter minoriteter har enligt lagen om nationella minoriteter och kunskap om vad minoriteter vill samråda om.

Lyft in nationella minoriteter i arbete med verksamhetsplaneringen och gör en tydlig koppling till rättighetsperspektiv.

Kommunicera i olika kanaler och på olika sätt om nationella minoriteter

Förberedelser

ATT TÄNKA PÅ I PLANERING AV ETT SAMRÅD/ ANNAT TYP AV MÖTE

var tydlig med vilket typ av möte ni bjuder till och syftet med mötet

fundera på vilket språk ni vill använda och hur ni kan använda klarspråk/enkel svenska

se till att det inte krockar med viktiga datum för olika nationella minoriteter

fundera på hur ni når olika grupper som är svåra att nå

bjud in brett - både riksorganisationer, föreningar och enskilda representanter

fundera på för- och nackdelar med att samla olika nationella minoriteter till samma möte

fundera på vilka tider ni förlägger mötet (under arbets-/skoltid, på em/kväll, helger)

fundera på om ni kan samverka med olika forum som finns för dialog i kommunen/regionen redan

fundera på vilka lokaler ni använder

läs på om gruppens historia och vad de vill samråda om

Genomförande

ATT TÄNKA PÅ UNDER GENOMFÖRANDET AV ETT SAMRÅD/ANNAT TYP AV MÖTE

➔ använd tiden för att prata om det som minoriteter anser är viktiga frågor	➔ prova olika metoder för att facilitera möten och för att skapa delaktighet på riktigt
➔ var tydlig med undersöka allas förväntningar på möten	➔ för tydliga protokoll - prova nya metoder (skriftligt och muntligt)
➔ utgå alltid från tidigare protokoll för att föra arbetet och frågorna framåt	➔ undersök möjligheter för beslutsfattare att medverka på mötet
➔ ta fram agenda för mötet tillsammans	➔ se till att någon har i uppdrag att leda mötet framåt
➔ utvärdera varje möte genom att stämma av med gruppen hur de upplevde delaktighet och vad som skulle kunna utvecklas inför nästa möte.	

Avslut

ATT TÄNKA PÅ EFTER GENOMFÖRT SAMRÅD /ANNAT TYP AV MÖTE

➔ diarieför och dela protokoll efter varje möte	➔ dokumentera processen som sker efter mötet för att kunna beskriva arbetet
➔ var tydlig och transparent med hur och av vem beslut fattas för att skapa transparens i processerna	➔ kommunicera beslutet och ta reda på hur gruppen ställer sig till beslutet
➔ utvärdera löpande om gruppen har involverats i rätt skede av en viss fråga och om ni kan förändra er egen process för delaktighet	➔ anpassa och förändra er process för delaktighet inför nya möten/samråd

**The best way to predict your
future is to create it.**

Thank you!